

3. Закон України Про благодійну діяльність та благодійні організації. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text_2
4. Матяж С. Теоретичний аналіз поняття «меценатство». – Режим доступу: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/3/32.pdf>
5. Мигович І.І. Соціальна робота. – Ужгород: Освіта, 1997. – 190 с.
6. Пасічник М.С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи. – Київ: Знання, 2005. – 735 с.
7. Радченко Б. Чисті гроші на велику справу // Україна: барви життя. – 2005. – № 2-3. – С. 69-70.
8. Шевченко Т.Г. Твори в 5 т. – Т.3. – Київ: Дніпро, 1978. – 416 с.

References:

1. Antonovych V.B. Pro Kozatski chasy na Ukraini. – Kyiv: Dnipro, 1991. – 238 s.
2. Diachenko I. Ukrainska arystokratiia kozatskoi doby ta yii metsenatstvo. – Rezhymdostupu: <http://tur.kosiv.info/tourism-and-culture/304-djachenko-i-e-ukrajinska-arystokratija-kozackoji-doby-ta-jiji-mecenatstvo.html>
3. Zakon Ukrainy Pro blahodiinu diialnist ta blahodiini orhanizatsii. – Rezhym dostupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text_2
4. Matiazh S. Teoretychnyi analiz poniattia «metsenatstvo». – Rezhym dostupu: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/3/32.pdf>
5. Myhovych I.I. Sotsialna robota. – Uzhhorod: Osvita, 1997. – 190 s.
6. Pasichnyk M.S. Istoriia Ukrainy: derzhavnytski protsesy, rozvytok kultury ta politychni perspektyvy. – Kyiv: Znannia, 2005. – 735 s.
7. Radchenko B. Chysti hroshi na velyku spravu // Ukraina: barvy zhyttia. – 2005. – № 2-3. – S. 69-70.
8. Shevchenko T.H. Tvory v 5 t. – Т.3. – Kyiv: Dnipro, 1978. – 416 s.

док. пед. наук, доцент, професор кафедри ЮНЕСКО
та соціального захисту
Державного біотехнологічного університету, Харків

Валентина Олександрівна Тюріна

док. пед. наук, професор,
професор кафедри соціології та психології
Харківського національного університету внутрішніх справ

**АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ ТА ЙОГО
ВРАХУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ
КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Ирина Алексеевна Данченко,

док. пед. наук,
професор кафедри ЮНЕСКО и социальной защиты
Государственного биотехнологического университета, Харьков

Валентина Александровна Тюринна

док. пед. наук, профессор,
професор кафедри социологии и психологии
Харьковского национального университета внутренних дел

**АНАЛИЗ ПОНЯТИЯ КЛИПОВОЕ МЫШЛЕНИЕ И ЕГО
ВЛИЯНИЕ НА ПРОЦЕСС ФОРМИРОВАНИЯ
ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ**

Irina Alekseevna Danchenko,

doc. ped. Sciences,
Professor of the Department of UNESCO and Social Protection
State Biotechnological University, Kharkiv

Valentina Alexandrovna Tyurina

doc. Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Sociology and Psychology
Kharkiv National University of Internal Affairs

ANALYSIS OF THE CONCEPT OF CLIP THINKING AND ITS INFLUENCE ON THE PROCESS OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF HIGHER EDUCATIONAL STUDENTS

Анотація. В статті досліджено специфіку когнітивних процесів особистості у сучасному інформаційному суспільстві, визначено сутність феномену кліпового мислення та його особливостей у формуванні професійних компетенцій студентів у закладах вищої освіти.

Ключові слова: кліпове мислення, когнітивні процеси, інформаційне суспільство, розумові процеси, інформаційний потік.

Аннотация. В статье исследована специфика когнитивных процессов личности в современном информационном обществе, определена сущность феномена клипового мышления и его особенностей в формировании профессиональных компетенций студентов в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: клиповое мышление, когнитивные процессы, информационное общество, умственные процессы, информационный поток.

Abstract. The article explores the specifics of the cognitive processes of a person in the modern information society, defines the essence of the phenomenon of clip thinking and its features in the formation of professional competencies of students in higher educational institutions.

Key words: clip thinking, cognitive processes, information society, mental processes, information flow.

Процес формування професійних компетенцій здобувачів вищої освіти потребує здатності до аналізу і логічних міркувань, творчого підходу до розв'язання задач професійної спрямованості та моделювання технічних процесів тощо. Це продиктовано реаліями сьогодення, пов'язаними зі специфікою когнітивних процесів особистостей у сучасному інформаційному

суспільстві. Зазначену специфіку дослідники характеризують за допомогою поняття «кліпове мислення». Отже, актуальності набуває виявлення сутності цього поняття з подальшим урахуванням отриманих висновків з метою підвищення ефективності формування професійних компетенцій студентів.

До когнітивних процесів психології відносять пам'ять, увагу, сприйняття, мислення.

Дослідники М. Антипов, І. Березовська, М. Берулава, І. Лисак, К. Фрумкін та інші [2-13] вважають трансформації у сфері когнітивних процесів, найбільш значущими змінами серед тих, що відбуваються під впливом широкого розповсюдження в сучасному суспільстві інформаційно-комунікаційних технологій. У зв'язку з цим науковці наголошують на необхідності профілактики кліпового мислення [9, с. 182]. В той же час, виявляючи позитивні аспекти цього феномену [3; 4; 8; 10].

Зрозуміло, що припинити відповідні зміни когнітивних процесів особистості неможливо. Продовжуючи цю думку, вчені: педагог М. Берулава і психолог Г. Берулава звертають увагу на когнітивний дисонанс, до якого призводить протиріччя між образно-емоційним стилем мислення сучасної молоді та загальноприйнятним декларативним стилем викладу навчальної інформації. Тому фахівці пропонують глобальний перехід до мережових механізмів пізнання навколишньої дійсності, для яких є характерним еkleктичність, неоднорідність, відсутність ієрархії в інформації [12; 13].

В. Тестов наголошує, що в умовах мережевого простору деякі з дидактичних принципів, зокрема, принцип систематичності викладання матеріалу, втрачають свою значущість. Він пропонує у новій системі навчання відмовитися від суворої упорядкованості класичних підходів до освіти [5].

У нашій роботі ми, висловлюючи незгоду з позицією В. Тестова, і досліджуючи проблему формування професійних компетенцій здобувачів вищої освіти в умовах розповсюдження в сучасному суспільстві інформаційно-комунікаційних технологій, представляємо аналіз досліджень

сутності феномену кліпового мислення та, за результатом визначення власної точки зору, наводимо пропозиції стосовно використання специфіки кліпового мислення в дидактиці підготовки здобувачів вищої освіти.

Метою статті є з'ясування специфіки когнітивних процесів особистості у сучасному інформаційному суспільстві, визначення сутності феномену кліпового мислення та врахування його особливостей у формування професійних компетенцій студентів у закладах вищої освіти.

Методи дослідження включають аналіз і синтез інформації, представленої у вітчизняних та зарубіжних наукових джерелах, порівняння, систематизацію різних поглядів психологів, педагогів, фахівців з проблем освіти на сутність феномену кліпового мислення та специфіку когнітивних процесів особистості у сучасному інформативному суспільстві, на психолого-педагогічні особливості фундаменталізації підготовки майбутніх фахівців в умовах інформаційного суспільства та їх врахування в процесі формування професійних компетенцій студентів у закладах вищої освіти.

Носієм інформації в європейській культурі традиційно були книги. Завдяки вдумливому читанню у людей складається рефлексивний характер сприйняття інформації. В результаті створювалась осмислена та організована картина світу. Як відзначав відомий канадський філософ М. Маклоен, друкований текст навчив людей організовувати всі інші види власної діяльності на основі принципу систематичної лінійності [3, с. 169-170].

Досягнення науково-технічного прогресу привели до виникнення нових засобів передачі інформації. На сьогоднішня людські представлення формуються і розповсюджуються за допомогою електронних засоби масової інформації, які витісняють друковані види (книги, газети, журнали), стають для людини «вікном у світ», внаслідок чого змінюється характер її пізнання [2, с. 22].

Для характеристики змін розумових процесів сучасні дослідники пропонують використання понять «Net-мислення» або «Кліпове мислення» [2, с. 24; 3, с. 170; 4, с. 260]. «Кліп» (англ. clip) – нетривале за часом

послідовна зміна кадрів, які миттєво засвоюються людиною, долаючи бар'єр усвідомленого сприйняття. У форматі кліпів ЗМІ також подають теленовини, як короткий набір тез без визначення контексту (оскільки в силу своєї актуальності контекстом для цих кліпів є об'єктивна реальність). Вказаний формат викликає фундаментальну помилку усвідомлення: вважати пов'язаними ті події, які не мають фактологічної близькості, але мають часову. Таким чином, кліпи актуалізують нерелексивне засвоєння інформації [3, с. 171] і не вимагає підключення уяви та осмислення [4, с. 259].

Т. Семеновських, яка визначає це поняття як «процес відображення множини різноманітних властивостей об'єктів, без урахування зв'язків між ними, що характеризується фрагментарністю інформаційного потоку, алогічністю, різноманітністю інформації, високою швидкістю переключення фрагментів інформації, відсутністю цілісної картини сприйняття навколишнього світу» [6].

Л. Розен вважає, що 16-18-річні молоді люди здатні паралельно виконувати до семи задач: набирати смс-повідомлення, спілкуватися по скайпу, перевіряти електронну пошту тощо, і все це робити під час перегляду телепрограм. Але платою за багатозадачність стає неуважність, гіперактивність, віддання переваги візуальним символам замість поглиблення в текст [7, с. 104].

А. Ісаєва підкреслює, що близько 10 років тому в Інтернеті розвивалася культура мережевого щоденника, насиченого індивідуальними образами і смислами тексту. Але зараз найбільш розповсюдженим способом самовизначення людини в соціальних мережах стає не створення власного тексту, а «лайкрепост» (від англійського «like» – подобатися, «repost» – знову опубліковувати). «Лайк-репост» є дією в соціальних мережах, за допомогою якої користувач копіює на свою сторінку зображення або тексти інших людей. Це миттєва дія, яка передбачає дуже час обдумування вподобаного образу, і інколи відсутність текстового виразу свого відношення до нього [9,

с. 179]. На її погляд, «кліповість» – це проблема, яка стосується не тільки мислення.

Сучасна людина живе із впевненістю, що вона має можливість дізнатися відповіді практично на будь-яке питання. У неї зникає необхідність запам'ятовувати інформацію і, тим більш, її осмислювати. Така реальність спричиняє за собою скорочення кількості об'єктів мислення.

Вчені вважають, що кліпове мислення, за суттю, являє собою розвиток одних когнітивних навичок за рахунок інших [8, с. 135]. Вони також наполягають на неприпустимості абсолютизації негативного впливу інформаційно-комунікаційних технологій на когнітивні процеси.

Психологи підкреслюють і позитивну сторону феномену кліпового мислення, розглядаючи його як закономірну захисну реакцію організму людини на велику кількість розрізної інформації, характерну для постіндустріального суспільства, що стало інформаційним [3, с. 171; 4, с. 262].

Дослідники І. Лисак і Д. Белов [4, с. 262] у якості позитивної сторони кліпового мислення виокремлюють динамізм пізнавальної діяльності.

Адже саме образне мислення, характерне для активних користувачів комп'ютерних технологій, є основою креативності. В той же час, зрозуміло, що без розвитку логічного мислення, здатності до аналізу і синтезу, порівняння і узагальнення, обґрунтування думок та передача їх іншим людям неможливі.

Тому сучасна система освіти має забезпечувати формування вказаних здатностей. Отже, в її методологічних основах та інноваційних технологіях мають знайти відображення реалії інформаційного суспільства.

Вказаній проблемі присвячено низку наукових робіт вчених-педагогів М. Берулави і Г. Берулава [11; 12; 13]. На їх думку, виникає протиріччя між образно-емоційним стилем мислення сучасної молоді, сформованим у процесі постійного спілкування з мас-медіа, та загальноприйнятим вербальним, декларативним стилем викладу навчальної інформації. Це

протиріччя приводить до феномену когнітивного, дисонансу [12, с. 27]. У цьому відношенні слушним є зауваження Г. Берулава [11, с. 18]: ефективно навчати можливо лише з урахуванням когнітивного стилю тих, хто навчається.

Одже, що дидактика професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО має брати до уваги сучасну специфіку когнітивних процесів особистості.

Ефективним, на нашу думку, є здійснення підготовки здобувачів вищої освіти, у тому числі, в рамках дидактичних установок, що враховують сутність трансформацій когнітивних процесів, які базуються на широкому використанні принципу наочності (зокрема, візуалізації навчальної інформації), на ідеї структурування матеріалу та його фрагментарного подання тощо.

Як зазначають дослідники Л. Белоусова і Н. Житнєва [14, с. 3-4], в основі візуалізації навчальної інформації знаходиться використання особливостей зорової системи та природженої здатності людського мозку ефективно працювати із зоровими образами. Зорова система для людини є домінантною, оскільки вона грає роль внутрішнього каналу зв'язку між усіма аналізаторами системи, є функціональним органом – перетворювачем системи. Тому візуалізація є основою більш глибокого розуміння суті нової інформації. Зокрема, вона полегшує встановлення нових зв'язків між особистим досвідом тих, хто навчається, і змістом далеких від них абстрактних понять, слугує засобом їхньої конкретизації. Примітно, що візуалізація навчальної інформації відповідає перевазі сучасних «носіїв кліпового мислення» до її сприйняття в образному вигляді.

В. Далінгер звертає увагу, що практика навчання традиційно спирається, головним чином на логічне мислення (тобто на роботу лівої півкулі головного мозку) [15, с. 300]. Він наголошує на необхідності розробці педагогічних технологій, що ґрунтуються на розумному поєднанні логічного та наочно-образного мислення (тобто на збалансованій роботі лівої та правої півкуль головного мозку). Шляхом вирішення вказаної проблеми вчений

вважає дидактично виверене використання наочних образів в освіті, що має перетворити наочність із допоміжного, ілюструючого інструменту в провідний, методичний засіб, що сприяє розвитку тих, хто навчається [16].

Д. Гильберт вказував, що в наукових дослідженнях зустрічаються дві тенденції: до абстракції та до наочності. Остання тенденція прямує до живого розуміння об'єктів та внутрішніх відносин [15, с. 300]. Адже, керуючись безпосереднім спогляданням, ми можемо уявити багато фактів, завдяки чому викласти в наочній формі методи досліджень і доведень [15, с. 302].

В. Далінгер зазначає, що нині широке розповсюдження одержало поняття «візуальне мислення» (зорово-наочне), що за суттю є мисленням за допомогою візуальних (зорових) операцій [15, с. 300].

Термін «візуальне мислення» вперше був введений американським психологом Р. Арнхеймом [14, с. 5]. Вчений вважав, що інформацію про предмет не вдається безпосередньо передати, доки цей предмет не буде представлений в структурно ясній формі. Він підкреслював: «В ході такого розумового процесу заплутана і незв'язна ситуація з невизначеними відношеннями структурно перебудовується, зорганізується й спрощується, доки нагородою розуму за працю не стане образ, який робить знання видимим» [15, с. 300]. На відміну від вербального мислення, візуальне мислення має явно виражений наочний характер і фактично є компонентом кліпового мислення. В. Далінгер пропонує максимальне використання потенціальних можливостей візуального мислення в освітньому процесі.

Приєднуючись до думки В. Далінгера вважаємо, що візуальне представлення навчального матеріалу, зорове сприйняття його властивостей, зв'язків та відношень між ними дозволяють досить швидко і наочно розгорнути перед тими, хто навчається, окремі фрагменти теорії, акцентувати увагу на ключових моментах обґрунтування наукових тверджень, ідеях розв'язання прикладних задач, сформулювати та розповсюдити узагальнені алгоритми практичних дій, залучити отримані знання та набуті вміння в процес пізнання інших областей знань [15, с. 304].

Дидактичні можливості візуалізації досить великі і сприяють формуванню творчого мислення тих, хто навчається. Дійсно, уміння доводити власну думку та робити обґрунтовані висновки, безпосередньо впливає на підвищення загального інтелектуального рівня майбутніх фахівців, дозволяє правильно встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в явищах, що досліджуються, сприяє ясності та чіткості міркувань.

На нашу думку, у викладі навчальних дисциплін у ЗВО плідним щодо врахування сутності трансформацій когнітивних процесів майбутніх фахівців є також використання фрагментарного подання навчальної інформації з передчасним її структуруванням.

Вказана дидактична установка пов'язана із складністю і навіть неможливістю тривалого зосередження «носіїв кліпового мислення» на одному й тому ж питанні або проблемі. Пропонована фрагментарність стосується, перш за все, звичайної форми проведення лекцій або практичних занять щодо змісту матеріалу, який вивчається.

Особливо актуальною представляється зміна формату викладання (застосування наочних і яскравих комп'ютерних презентацій з чіткими і лаконічними формулюваннями). Зрозумілість і доступність поданого матеріалу має викликати в майбутніх фахівців ефект допитливості й зацікавленості та бажання опанувати весь курс. На хвилі виникнення вказаних якостей та уваги до курсу слід продовжувати виклад матеріалу з його поступовим поглибленням, включенням евристичного і логічного компонентів та актуалізацією рефлексивного засвоєння навчальних курсів.

Кліпове мислення формується в сучасному інформаційному суспільстві. Сутність цього феномену полягає у фрагментарному відображенні інформаційного потоку з високою швидкістю переключення фрагментів інформації, без урахування зв'язків між ними, що має наслідком відсутність цілісного сприйняття змісту інформації та його рефлексивного засвоєння.

До позитивних сторін кліпового мислення відносимо здатність обробляти велику обробки інформації, динамізм у пізнавальній діяльності. Головним його недоліком – нездатність до сприйняття тривалої лінійної послідовності – однорідної та одностильної інформації, в тому числі – друкованого тексту.

Трансформації когнітивних процесів особистості, що відбивають феномен кліпового мислення, припинити неможливо.

Зазначені трансформації мають наслідком зниження здатностей до тривалої концентрації уваги, роздумів, виділенні головних думок, аналізу і синтезу, логічного мислення.

Вважаємо, що система вищої освіти має враховувати вказані особливості розумової діяльності тих, хто навчається, та поступово відновлювати вказані знижені здатності до рівня, необхідного у якісній професійній підготовці.

Для вирішення відомих дидактичних проблем фундаменталізації вищої освіти пропонуємо використання особливостей кліпового мислення в дидактиці підготовки здобувачів вищої освіти: широке використання принципу наочності, зокрема, візуалізації навчального матеріалу, впровадження ідеї його фрагментарного подання з передчасним структуруванням.

Вважаємо доцільним проведення подальших наукових досліджень стосовно розробки дидактичних установок і відповідних методичних підходів, у яких ці установки конкретизуються.

Головною ідеєю вказаних досліджень є максимальне врахування індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців – «носіїв кліпового мислення» у досягненні кінцевої мети процесу фундаменталізації підготовки здобувачів вищої освіти.

Література

1. Ярхо Т. О. Психолого-педагогічні особливості фундаменталізації базової математичної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю у ВНЗ в умовах інформаційного суспільства. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Додаток 3 до вип. 36, Т. II (18): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». ПереяславХмельницький, 2016. С. 449–457.
2. Антипов М. А. Клиповое мышление как атрибут техногенного общества. XXI век: итоги прошлого и проблемы настоящего плюс. 2015. № 6 (28). С. 21–26.
3. Докука С. В. Клиповое мышление как феномен информационного общества. Общественные науки и современность. 2013. № 2. С. 169–176.
4. Лысак И. В., Белов Д. П. Влияние информационнокоммуникационных технологий на особенности когнитивных процессов. Известия Южного федерального университета : технические науки. 2013. № 5 (142). С. 256–264.
5. Тестов В. А. Основные дидактические принципы при изучении математических понятий. Траектория науки. 2016. № 1(6). С. 5.17–5.24.
6. Семеновских Т. В. «Клиповое мышление» – феномен современности. Оптимальные коммуникации: эпистемический ресурс Академии медиаиндустрии и кафедры теории и практики общественной связности РГГУ. 2013. URL: <http://jarki.ru/wpress/2013/02/18/3208> (дата звернення: 20.03.2019).
7. Rozen L. Me. My Space and I : Parenting the Net Generation. N.Y., 2007. 258 p.
8. Березовская И. П. Проблема методологического обоснования концепта «клиповое мышление». Научнотехнические ведомости СПбГПУ. Гуманитарные и общественные науки. 2015. № 2 (220). С. 133–138.
9. Исаева А. Н., Малахова С. А. «Клиповое мышление»: психологические дефициты и альтернативы (пространственный фокус). Мир психологии. Науч.-метод. журнал. 2015. № 4 (84). С. 177–191.

10. Фрумкин К. Г. Откуда исходит угроза книге. Знамя. 2010. № 9. URL: <http://magazinez.russ.ru/znamia/2010/9> (дата звернения: 20.03.2019).
11. Берулава Г. А. Новая методологическая платформа развития личности. Гуманизация образования. 2013. № 3. С. 11–24.
12. Берулава Г. А., Берулава М. Н. Методологические основы развития системы высшего образования в информационном обществе. Вестник Университета Российской академии образования. 2009. № 4. С. 21–37.
13. Берулава М. Н., Берулава Г. А. Методологические основы инновационной сетевой концепции развития личности в условиях информационного общества. Вестник Университета Российской академии образования. 2010. № 4. С. 8–11.
14. Белоусова Л. И., Житнева Н. В. Дидактические аспекты использования технологий визуализации в учебном процессе общеобразовательной школы. Інформаційні технології і засоби навчання. 2014. № 2. Т. 40. С. 1–13.
15. Далингер В. А. Обучение математике на основе когнитивно-визуального подхода. Вестник Брянского государственного университета. 2011. № 1. С. 299–305. НАУКОВІ ЗАПИСКИ Серія: Педагогічні науки Випуск 177, частина II 182
16. Далингер В. А. Когнитивно-визуальный подход и его особенности в обучении математике. Электронный науч. журнал. Вестник Омского государственного педагогического университета. 2016. Вып. 31. URL: <http://www.omsk.edu> (дата звернения: 20.03.2019).

References

1. Yarkho T. O. Psykholoho-pedahohichni osoblyvosti fundamentalizatsii bazovoi matematychnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv tekhnichnoho profilu u VNZ v umovakh informatsiinoho suspilstva. Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichni universytet imeni Hryhoriia Skovorody». Dodatok 3 do vyp. 36, T. II (18): Tematychnyi vypusk «Mizhnarodni Chelpanivski psykholoho-pedahohichni chytannia». PereiaslavKhmelnyskyi, 2016. S. 449–457.

2. Antipov M. A. Klipovoye myshleniye kak atribut tekhnogennogo obshchestva. KHKHÍ vek: itogi proshlogo i problemy nastoyashchego plyus. 2015. № 6 (28). S. 21–26.
3. Dokuka S. V. Klipovoye myshleniye kak fenomen informatsionnogo obshchestva. Obshchestvennyye nauki i sovremennost'. 2013. № 2. S. 169–176.
4. Lysak I. V., Belov D. P. Vliyaniye informatsionnokommunikatsionnykh tekhnologiy na osobennosti kognitivnykh protsessov. Izvestiya Yuzhnogo federal'nogo universiteta : tekhnicheskiye nauki. 2013. № 5 (142). S. 256–264.
5. Testov V. A. Osnovnyye didakticheskiye printsipy pri izuchenii matematicheskikh ponyatiy. Trayektoriya nauki. 2016. № 1(6). S. 5.17–5.24.
6. Semenovskikh T. V. «Klipovoye myshleniye» – fenomen sovremennosti. Optimal'nyye kommunikatsii: epistemicheskiy resurs Akademii mediaindustrii i kafedry teorii i praktiki obshchestvennoy svyaznosti RGGU. 2013. URL: <http://jarki.ru/wpress/2013/02/18/3208> (data zvernennya: 20.03.2019).
7. Rozen L. Me. My Space and I : Parenting the Net Generation. N.Y., 2007. 258 p.
8. Berezovskaya I. P. Problema metodologicheskogo obosnovaniya kontsepta «klipovoye myshleniye». Nauchnotekhnicheskiye vedomosti SPbGPU. Gumanitarnyye i obshchestvennyye nauki. 2015. № 2 (220). S. 133–138.
9. Isayeva A. N., Malakhova S. A. «Klipovoye myshleniye»: psikhologicheskiye defitsity i al'ternativy (prostranstvennyy fokus). Mir psikhologii. Nauch.-metod. zhurnal. 2015. № 4 (84). S. 177–191.
10. Frumkyn K. H. Otkuda yskhodyt uhroza knyhe. Znamia. 2010. № 9. URL: <http://magazinez.russ.ru/znamia/2010/9> (data zvernennia: 20.03.2019).
11. Berulava H. A. Novaia metodolohycheskaia platforma razvytyia lychnosty. Humanyzatsyia obrazovaniya. 2013. № 3. S. 11–24.
12. Berulava G. A., Berulava M. N. Metodologicheskiye osnovy razvitiya sistemy vysshego obrazovaniya v informatsionnom obshchestve. Vestnik Universiteta Rossiyskoy akademii obrazovaniya. 2009. № 4. S. 21–37.

13. Berulava M. N., Berulava G. A. Metodologicheskiye osnovy innovatsionnoy setevoy kontseptsii razvitiya lichnosti v usloviyakh informatsionnogo obshchestva. Vestnik Universiteta Rossiyskoy akademii obrazovaniya. 2010. № 4. S. 8–11.
14. Belousova L. I., Zhitneva N. V. Didakticheskiye aspekty ispol'zovaniya tekhnologiy vizualizatsii v uchebnom protsesse obshcheobrazovatel'noy shkoly. Informatsiyní tekhnologíí í zasobi navchannya. 2014. № 2. T. 40. S. 1–13.
15. Dalynher V. A. Obuchenye matematyke na osnove kohnytyvno-vyzualnoho podkhoda. Vestnyk Brianskoho gosudarstvennoho unyversyteta. 2011. № 1. S. 299–305. NAUKOVI ZAPYSKY Serii: Pedagogichni nauky Vypusk 177, chastyna II 182
16. Dalinger V. A. Kognitivno-vizual'nyy podkhod i yego osobennosti v obuchenii matematike. Elektronnyy nauch. zhurnal. Vestnik Omskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. 2016. Vyp. 31. URL: <http://www.omsk.edu> (data zvernennya: 20.03.2019).

УДК 94(477) «1921-1925»

Юлія Григорівна Дмитренко,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія)

Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С.Сковороди

ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ В ХАРКОВІ НА ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент О.С.Гончарова

Юлия Григорьевна Дмитренко,

соискательница второго (магистерского) уровня высшего образования,
специальности 014.03 Среднее образование (История)

Харьковского национального педагогического
университета имени Г.С.Сковороды

ЛИТЕРАТУРНАЯ ЖИЗНЬ В ХАРЬКОВЕ В НАЧАЛЕ 1920-Х ГОДОВ

Научный руководитель – кандидат исторических наук, доцент О.С.Гончарова